

Zpravodaj sociální práce

č. 4/2019

Systémová podpora sociální práce v obcích

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Obsah

Úvodní slovo.....	4
1. Teoretická část	6
Aktuální otázky v oblasti výkonu sociální práce ve vztahu k veřejnému opatrovnictví.....	7
Sociální práce na obci a veřejné opatrovnictví	9
Veřejné opatrovnictví na Slovensku	15
2. Praktická skupinová část.....	22
Skupina 1	23
Skupina 2	25
Skupina 3	28
Skupina 4	31
Skupina 5	35
Výstup z pracovních skupin	39
3. Závěrečné shrnutí workshopu	40

Úvodní slovo

Mgr. David Pospíšil

Vážení čtenáři,

jsem potěšen, že Vás již počtvrté mohu prostřednictvím aktivit projektu „Systémová podpora sociální práce v obcích“ pozdravit v úvodu dalšího Zpravodaje sociální práce v obcích.

Základním pojítkem tohoto vydání je vymezení role sociální práce od výkonu veřejného opatrovnictví. Jsem si vědom, že se jedná o téma, které dlouhodobě není ministerstvy dostatečně ukotveno, a proto výkon praxe přináší obcím, respektive obecním úřadům mnohdy obtíže.

Ministerstvo práce a sociálních věcí k tématu workshopu „Role sociální práce ve vztahu k výkonu veřejného opatrovnictví“, který se konal

1. února 2018 v Hradci Králové a následně k vydání této publikace, přistoupilo proto, že v praxi bývá velmi často výkon činností sociální práce a výkon veřejného opatrovnictví zaměňován nebo slučován a velmi často je úvazek sociálního pracovníka kumulován s pozicí veřejného opatrovníka, což z našeho pohledu není správné. Uvedený workshop s kapacitou 100 účastníků byl velmi brzy naplněn, z čehož lze usuzovat, že téma je v praxi žádáno. Výstupy z pracovních skupin potvrdily naše domněnky, že tuto oblast je nutné uchopit také metodicky, a proto k ní připravujeme vydání doporučeného postupu.

Věřím, že Zpravodaj, který právě držíte v rukou, napomůže sociálním pracovníkům k argumentaci a případnému vyjednávání se zaměstnavatelem, kterým poskytnete nejenom zajímavé odborné informace, ale také možná jiný úhel nazírání na výkon činností sociální práce a v neposlední řadě posílí odborné kompetence sociálních pracovníků.

S pozdravem

Mgr. David Pospíšil

ředitel odboru sociálních služeb,
sociální práce a sociálního bydlení
Ministerstva práce a sociálních věcí

1. Teoretická část

Mgr. Andrea Faltysová, DiS., MBA

AKTUÁLNÍ OTÁZKY V OBLASTI VÝKONU SOCIÁLNÍ PRÁCE VE VZTAHU K VEŘEJNÉMU OPATROVNICTVÍ

Téma workshopu, který předcházal tomuto vydání Zpravodaje, bylo zvoleno s ohledem na hlasy sociálních pracovníků, kteří se stále více obraceli na Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) se žádostí o metodické pokyny k výkonu veřejného opatrovnictví. Bylo totiž zjevné, že je nezbytné směřem k praxi výkonu sociální práce jednoznačně sdělit, jaká je role sociální práce, respektive sociálních pracovníků obecních úřadů, vůči osobám omezeným ve svéprávnosti.

V první řadě je potřeba připomenout, že dosud není výkon veřejného opatrovnictví v kompetenci MPSV, přestože v posledních letech byla za tímto účelem vedena jednání a novela kompetenčního zákona má tuto změnu přinést. Je tedy nutné si uvědomit, že v otázkách výkonu veřejného opatrovnictví a příspěvku na výkon veřejného opatrovnictví je třeba se obracet na Ministerstvo vnitra a v obecných otázkách k opatrovnictví a omezení svéprávnosti na Ministerstvo spravedlnosti. MPSV nemůže vydávat stanoviska a doporučené postupy v záležitostech, která mu nepřísluší. Pokud se gesce k veřejnému opatrovnictví do budoucna změní, je nutné počítat s tím, že v otázkách veřejného opatrovnictví se lze na příslušné ministerstvo obracet až od chvíle účinnosti změny.

V souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“) je v první řadě nezbytné říci, že výkon veřejného opatrovnictví není výkonem činností sociální práce a v druhé řadě je nutné připomenout, že vzhledem k tomu, že nařízení vlády č. 399/2017 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, nařízení vlády č. 302/2014 Sb., o katalogu správních činností, a nařízení vlády č. 104/2005 Sb., kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech, ve znění pozdějších předpisů, ani jiný právní předpis ČR nedefinují požadavky na odbornou kvalifikaci veřejného opatrovníka, nemusí tento disponovat odbornou kvalifikací pro výkon sociální práce dle zákona o sociálních službách.

Z praxe je MPSV známo, že výkon veřejného opatrovnictví bývá v rámci obecních úřadů zařazován do odborů, v jejichž gesci je sociální tematika a dále, že výkonem veřejného opatrovnictví bývá někde pověřován sociální pracovník. Jak však uvádím výše, výkon veřejného opatrovnictví není výkonem činností sociální práce, a dochází tak k nevyžití potenciálu sociálních pracovníků, a to i s ohledem na fakt, že mnohé

obecní úřady, a nejenom ony, sdělují, že při hledání nových sociálních pracovníků tyto nachází jen velmi těžce a někdy musí výběrové řízení vypisovat i opakovaně, než se na volnou pozici sociálního pracovníka podaří nového pracovníka přijmout. Tímto v žádném případě nemá být podceněn výkon veřejného opatrovnictví, náhled vychází pouze z faktu, že na výkon veřejného opatrovnictví nejsou definovány odborné předpoklady, a proto lze využít například i absolventy středoškolského vzdělání s maturitou, zejména sociálních a pečovatelských oborů. Častým argumentem pro kumulaci funkcí veřejného opatrovníka a sociálního pracovníka je to, že opatrovanec mimo jiné potřebuje také podporu sociálního pracovníka k zajištění svých potřeb a k vyřešení své nepříznivé sociální situace, proto je pozice veřejného opatrovníka obsazována sociálním pracovníkem s odbornou kvalifikací pro výkon sociální práce. Pokud by však mělo být postupováno touto logikou, musel by mít veřejný opatrovník multioborové vysokoškolské vzdělání, jelikož opatrovanec také možná potřebuje léčbu lékaře specializovaného na psychiatrii, možná podporu psychologa či speciálního pedagoga, ale možná také podporu právníka či ekonoma nebo odborníka na investice či realitního makléře (vlastní-li majetek, akcie apod.) a takto bychom mohli pokračovat dále. Znamená to tedy, že veřejný opatrovník musí splnit odborné předpoklady pro všechna tato povolání? Nebo že pozice veřejného opatrovníka bude obsazována ekonomy, právníky, lékaři ...? S ohledem na veškeré uvedené důvody MPSV nepodporuje kumulaci funkcí sociálního pracovníka a veřejného opatrovníka, stejně jako kumulaci funkcí sociálních pracovníků obecně (z praxe je MPSV známá kumulace například také s agendou parkovacích karet, sociálních pohrbů, zvláštního příjemce a další). Tato filozofie je uplatňována také v rámci dotace na výkon sociální práce obecních a krajských úřadů (mimo sociálně-právní ochrany dětí), když lze nad základní výpočet dotace získat bonifikaci, pokud u obecního/krajského úřadu nedochází ke kumulaci funkcí sociálního pracovníka (nedochází tak ke znevýhodnění subjektů, které kumulované funkce mají, jelikož základní výpočet je pro všechny subjekty stejný).

Hradecký workshop se tedy nezaměřoval na metodiku výkonu veřejného opatrovnictví, ale jeho cílem bylo zaměřit se na roli sociální práce realizované na obecních úřadech vůči osobám omezeným ve svéprávnosti.

Mgr. Andrea Faltysová, DiS., MBA

vedoucí oddělení koncepce sociální práce
a vzdělávání Ministerstva práce a sociálních věcí

Mgr. Zuzana Machová

SOCIÁLNÍ PRÁCE NA OBCI A VEŘEJNÉ OPATROVNICTVÍ

Ve svém příspěvku předkládám vymezení obsahu práce sociálního pracovníka na obci a veřejného opatrovníka a rozdíl mezi povoláními. Mým cílem je vyhodnotit, zda je možné obě tyto funkce kumulovat v osobě jednoho sociálního pracovníka. Obě povolání jsou podle zákona vykonávány k tomu určenými pracovníky obecních úřadů. Obě pozice vyžadují po lidech, kteří je vykonávají, určité osobnostní předpoklady, širokou škálu zvládnutých dovedností,

empatii a profesionální přístup. Obě povolání můžeme považovat za obtížné disciplíny výkonu státní správy. Protože každá z těchto profesí má specifické nároky, nelze je zaměňovat. V práci s klientem se sice stýkají a doplňují, ale stoprocentně se nepřekrývají.

Shrňme si základní informace o výkonu činností sociální práce obecními úřady a o výkonu veřejného opatrovnictví. Na základě shrnutí odpovíme na otázku, zda má být výkon sociální práce a veřejného opatrovnictví kumulován v agendě jednoho pracovníka.

Výkon sociální práce na obcích, respektive výkon činností sociální práce realizovaný obecními úřady

Výkon sociální práce realizovaný obecními úřady má široké pole působnosti. Spektrum jeho činností ovlivňuje zejména velikost obce, počet sociálních pracovníků úřadu, existence dostupných navazujících služeb v dané oblasti, existence vyloučených lokalit a další.

Nezanedbatelný vliv na práci sociálního pracovníka má jeho okolí, které klade na výkon sociální práci velmi různorodé požadavky. Můžeme v této souvislosti mluvit nejenom o spolupracovnících, nadřízených, kolezích z jiných sociálně pracovních oborů, ale také o laické veřejnosti, samotných klientech, o odbornících z jiných oborů – lékařích, policistech, učitelích apod.

Legislativa upravující výkon činností sociální práce realizovaný obecním úřadem

Výkon činností sociální práce je upraven zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů a dále vyhláškou č. 332/2013 Sb., o vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka.

Gesce, financování

Gesce působnost k výkonu sociální práce v ČR má Ministerstvo práce a sociálních věcí. Odbor sociálních služeb, sociální práce a sociálního bydlení v minulosti vydal Doporučený postup č. 1/2012 k realizaci činností sociální práce na obecních úřadech typu II. a typu

III., újezdnicích a krajských úřadech podle ustanovení § 92, § 93, § 93a zákona o sociálních službách, podle ustanovení § 7, § 63, § 64 a § 65 zákona o pomoci v hmotné nouzi a podle ustanovení § 4a zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů a prováděcí vyhlášky č. 424/2011.

Obsahem zmíněného doporučeného postupu jsou základní informace o výkonu sociální práce na obecních úřadech a vymezení vůči dalším oblastem výkonu sociální práce. Výkon sociální práce je financován od roku 2015 prostřednictvím dotace na výkon sociální práce realizovaný obecními a krajskými úřady (mimo sociálně-právní ochrany dětí). Výše dotace je vázána na několikero kritérií, z nichž jedním je počet sociálních pracovníků, respektive jejich úvazků. Z dotace je možné financovat osobní náklady sociálních pracovníků, náklady na jejich další vzdělávání a náklady na jejich dopravu do terénu. Dotace zpravidla nehradí 100 % nákladů, které obecnímu úřadu s výkonem sociální práce vznikají.

Činnosti sociální práce

Výkon sociální práce vychází z § 92 a § 109 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a § 63 - § 65 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů a z vyhlášky č. 332/2013 Sb., o vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka, která uvádí činnosti zaznamenávané do Jednotného informačního systému. Sociální pracovník obecního úřadu má klientelu s různými potřebami. Základním nástrojem práce sociálního pracovníka je depistáž, tedy vyhledávání klientů v jejich přirozeném prostředí, zjišťování jejich nepříznivé sociální situace a reakce na ni.

Co dělá sociální pracovník:

- řídí se zákonem o sociálních službách,
- využívá metody sociální práce,
- individuálně plánuje s klientem,
- evaluuje případy,
- zjišťuje nepříznivou sociální situaci,
- provádí depistáž v přirozeném prostředí klientů,
- provádí sociální šetření,
- poskytuje sociální poradenství,
- poskytuje odborné sociální poradenství,
- dokumentuje práci (JIS OK systém),
- plánuje s klientem,
- spolupracuje se sociálními pracovníky a dalšími institucemi,
- koordinuje poskytování pomoci s více subjekty,
- monitoruje dodržování práv,
- pracuje zejména případově,
- zastupuje práva klienta,
- svou prací přispívá k odstranění nepříznivé sociální situace klientů,
- motivuje klienta,
- poskytuje situační a krizovou intervenci,
- realizuje případové konference,

- vypracovává podkladové zprávy pro třetí osoby (se souhlasem),
- koordinuje při případové práci pomoc třetích osob,
- vykonává další činnosti, které vyžaduje aktuální situace klienta.

V některých oblastech České republiky je nedostatek zejména preventivních sociálních služeb a dalších navazujících služeb nebo sociální služby nemají dostatečnou kapacitu. Pokud to klientova situace vyžaduje, musí jejich činnost do jisté míry nahradit sociální pracovník sám. Tato praxe je pro sociální pracovníky časově a profesně náročná. Pokud to vyžaduje situace a umožňuje např. větší počet sociálních pracovníků obecního úřadu, může být výkon sociální práce „specializovaný“. Jednou ze specializací může být výkon činností sociální práce dle § 93, písm. b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, dle kterého sociální pracovník *„koordinuje poskytování sociálních služeb osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby; přitom spolupracuje s obecními úřady obcí s rozšířenou působností“*. Další specializací může být sociální práce zaměřená na seniory, práce v sociálně vyloučených lokalitách, specializace na otázky související s bydlením či se sociálním bydlením apod. Vzhledem k tomu, že specializace výkonu sociální práce momentálně nejsou právním řádem ČR upraveny, jsou zde uvedené specializace myšleny jako soustředění se na určitou cílovou skupinu osob, se kterou sociální pracovník pracuje.

Sociální pracovník obecního úřadu je vybaven průkazem sociálního pracovníka, který upravuje § 2 vyhlášky č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Průkaz musí obsahovat:

- a) jméno, příjmení a titul zaměstnance,
- b) fotografii zaměstnance,
- c) označení „sociální pracovník“,
- d) označení příslušného úřadu, který průkaz vydal, otisk úředního razítka a podpis vedoucího pracovníka,
- e) dobu platnosti průkazu.

Krajský úřad

Krajský úřad má v systému poskytování sociální práce obecními úřady dvě základní role: metodickou a kontrolní.

Metodickou rolí rozumíme předávání informací obecním úřadům z národní úrovně, pořádání porad, realizaci vzdělávání, metodické návštěvy a dohlídky, tvorbu metodických materiálů, nabízení nových trendů, postupů a metod, přestavování sociálních služeb, zprostředkování dobré praxe, podílení se na řešení složitých kauz, předávání informací z terénu ústředním orgánům atd. Cílem je sjednocení postupu sociálních pracovníků ve spravovaném území.

Kontrolní činnost je realizována jak v pravidelných intervalech, tak na podnět. Kontrola podléhá zákonu č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů a je formalizovaná. Na závěr kontroly je vydán protokol s výsledkem kontroly, pokud je potřeba, jsou formulována opatření k nápravě.

Veřejné opatrovnictví

Opatrovnictví je druh právního vztahu mezi opatrovníkem a opatrovancem, kdy opatrovník zastupuje opatrovance, je tedy oprávněn za něj právně jednat. Opatrovnictví není, jak by mohl naznačovat název, opatrování ve smyslu poskytování osobní péče opatrovan- ci. Opatrovnictví nespočívá ani ve výkonu sociální práce, byť je právě s ní úzce spojeno. Opatrovníkem je ten, kdo za jiného právně jedná a případně také spravuje jeho majetek, dle určení uvedeném v rozhodnutí soudu.

Kde najít pravidla o opatrovnictví?

Pravidla týkající se opatrovnictví je obecně možno nalézt v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“), ustanovení § 456 a následujících. Dále v rámci společných ustanovení o zákonném zastoupení a opatrovnictví se postupuje dle § 457 - 464 OZ. Obecná pravidla týkající se zastoupení jsou obsažena také v ustanoveních § 436 - 440 OZ. Některá pravidla jsou uvedena také například v rámci úpravy svéprávnosti v § 61 - 65 OZ. Navazující pravidla jsou uvedena na mnoha dalších místech téhož předpisu, ale i v další legislativě.

Pravidla týkající se procesu soudního řízení (typicky o svéprávnosti, o opatrovnictví) jsou uvedena v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis se používá ve spojení se zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Hlavním zdrojem práva, dle kterého je třeba nezbytně interpretovat pravidla další, je Úmluva o právech osob se zdravotním postižením. Jedná se o mezinárodní úmluvu, která má v případě, že dochází ke kolizi se zákonem, aplikační přednost, jak stanovuje Ústava v čl. 10. Ta je pak v mnohém společně s Listinou základních práv a svobod jádrem ochrany lidských práv v České republice.

Pro veřejného opatrovníka budou na rozdíl od opatrovníka soukromého podstatné také správní předpisy, které regulují jeho postupy. Bude se jednat typicky o zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SŘ“), dále pak zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZř“), zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů. Aktuálně právní řád ČR neobsahuje zákon, který by samostatně upravoval veřejné opatrovnictví.

Veřejný opatrovník se prokazuje listinou opatrovníka (opatrovníkem je ustanovena obec), příp. rozhodnutím okresního soudu, kterým je ustanoven.

Pokud je výkon veřejného opatrovnictví delegován na úředníka, prokazuje se navíc pověřením od starosty/primátora (jez obsahuje označení úřadu, razítko s malým státním znakem, podpis starosty), že právě tento úředník je pověřen výkonem veřejného opatrovnictví či jednáním k dané věci. Dle potřeby se úředník prokazuje průkazem zaměstnance.

Co dělá veřejný opatrovník:

- řídí se občanským zákoníkem,
- je s opatrovancem v kontaktu,
- plní povinnosti dané zákonem, § 466 a 467 OZ,
- zastupuje opatrovance v právních záležitostech podle vymezení v rozsudku,
- komunikuje se soudy, státními organizacemi, se sociálními a dalšími službami,
- hájí práva opatrovance v otázkách zdraví,
- dokumentuje,
- podává opatrovnickému soudu zprávy,
- spolupracuje se sociálními pracovníky a dalšími odbornými pracovníky obecního úřadu,
- spolupracuje s rodinou a sociálním okolím opatrovance,
- spolupracuje s lékaři,
- spolupracuje s opatrovnickou radou,
- napomáhá zajišťování běžných záležitostí,
- a vykonává další činnosti.

Gesce a financování

Gesčně je veřejné opatrovnictví částečně příslušné Ministerstvu vnitra tím, že poskytuje příspěvek na výkon veřejného opatrovnictví. Od roku 2017 je výkon veřejného opatrovnictví financován ze státního rozpočtu formou tzv. výkonové složky příspěvku na přenesenou působnost ve výši 29 000 Kč/rok/opatrovanec. Počty opatrovaných osob zjišťují krajské úřady, a to vždy k 31. březnu. Obsahová gesce výkonu veřejného opatrovnictví v současné době náleží Ministerstvu spravedlnosti.

Kontrola

Kontrolu výkonu veřejného opatrovnictví vykonávají krajské úřady, soudy, veřejný ochránce práv a opatrovnické rady.

Shrnutí

Kumulace agend výkonu činností sociální práce a výkonu veřejného opatrovnictví je v praxi častá, přináší však řadu problémů. Například je nemožné agendy přesně oddělit (časově a v dokumentaci). Rozdíly mezi agendami jsou často nesrozumitelné pro vedoucí pracovníky, pro kolegy, pro klienty a pro veřejnost. Některé situace jsou často časově i odborně velmi náročné. Ne každý opatrovaný potřebuje např. sociální intervenci, jeho právní omezení se týká kupříkladu jen hospodaření, v ostatních záležitostech běžného života je plně soběstačný. Obě profese kladou na pracovníka vysoké nároky jak odborné, tak osobnostní.

Jak ale v praxi optimálně oddělit obě profese je otázka, kterou se zabývá každý sociální pracovník, který má kumulovanou funkci s výkonem sociální práce v přenesené působnosti. Ve stávající praxi je pro sociálního pracovníka obtížné toto oddělovat, neboť sociální pracovníci zároveň vykonávající veřejné opatrovnictví chtějí práci související s výkonem veřejného opatrovnictví zúročit i v sociální práci, protože výkon obou agend zabere

sociálnímu pracovníkovi hodně času. Často se v praxi stává, že opatrovanec je zároveň osobou v nepříznivé sociální situaci, kterou obvykle jakémukoliv jinému klientovi pomáhá řešit sociální pracovník, jež mu poskytuje zejména podporu při řešení jeho situace. Také z tohoto důvodu je někdy v praxi velmi obtížné jednotlivé agendy oddělovat.

V ideálním případě by měl být výkon sociální práce a výkon opatrovnictví oddělen. Jedná se o dvě rozdílná povolání s rozdílnou náplní práce, rozdílným zdrojem financování, zařazením v katalogu prací apod. V praxi je ale žádoucí, aby spolu obě profese spolupracovaly.

Mgr. Zuzana Machová

Metodička a koordinátorka sociální prevence, Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, Krajský úřad Královéhradeckého kraje

Zdroje:

1. Farská, Pavlína. Postup pro vedení písemných spisů o výkonu veřejného opatrovnictví. Krajský úřad Pardubického kraje. Stav ke dni zpracování 16. 8. 2017.
2. Základní informace pro obce jako veřejné opatrovníky, Ministerstvo vnitra, Praha, 2019. Údaje platné k 31. 8. 2016.
3. Úmluva o právech osob se zdravotním postižením vyhlášená ve Sbírce mezinárodních smluv pod č.10/2010.
4. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.
5. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění.
6. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění.
7. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění.
8. Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, v platném znění.
9. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění.
10. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.
11. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění.
12. Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, v platném znění.
13. Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění.
14. Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění.
15. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, v platném znění.

Odkazy:

www.mpsv.cz – sociální služby a sociální práce/sociální práce a vzdělávání
www.budmeprofi.cz/
www.ochrance.cz/monitorovani-prav-lidi-se-zdravotnim-postizenim/
<http://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi.aspx>

Mgr. Henrieta Valková

VEŘEJNÉ OPATROVNICTVÍ NA SLOVENSKU

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR pripravili kampaň pod názvom „Nechcem, ale musím!“ Cieľom kampane je presvedčiť slovenskú verejnosť, že aj ľudia s mentálnym postihnutím majú právo rozhodovať o svojom živote.

Obsahom kampane bol apel na našu empatiu voči handikapovaným ľuďom: „Predstavte si, že by Vám zakázali stretávať sa s priateľmi, žiť s partnerom ktorého milujete, obliekať sa podľa vlastného vkusu. Nemôžete voliť ani podpisovať zmluvy. Bolo by Vám upreté právo na výber školy a na prácu. Peniaze, ktoré ste si šetrili by Vám nedovolili použiť. Pýtate sa prečo? Prečo by

Vám mal brániť niekto žiť ako normálni ľudia? Možno by Vás nepovažovali za normálnich...¹

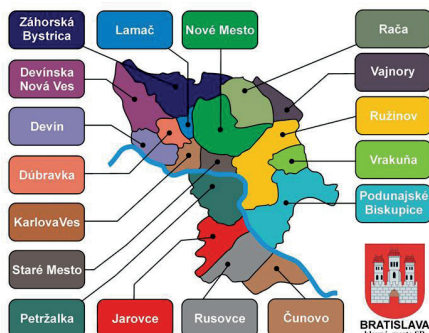
Slová kampane plne vystihujú potreby osôb obmedzenej na spôsobilosti na právne úkony. Apelujú na to, že každý človek má svoju vlastnú vôľu. Problém nie je v človeku, ale v tom, že nevieme, ako túto vôľu odhalíť.

Opatrovníctvo možno považovať popri rodinnom práve za jeden hodnotovo **významný právny inštitút** upravujúci „najintímnejšie“ osobnostné vzťahy. Ani dôsledkom zásadných spoločenských a politických zmien po novembri 1989 nedošlo k výraznej reforme opatrovníctva na Slovensku. Jadro platnej právnej úpravy opatrovníckeho práva v Slovenskej republike nadväzuje na **pôvodnú** právnu úpravu obsiahnutú v Občianskom zákonníku z roku 1964. Právna úprava opatrovníckeho práva vo všeobecnej časti Občianskeho zákonníka (§ 26 – 30) neprešla od roku 1964 **takmer žiadnou substantívnou zmenou**. Napriek tomu, že Občiansky zákonník ako základný kódex súkromného práva upravujúci osobné a osobnostné vzťahy obyvateľov SR bol novelizovaný viackrát, k zmene opatrovníckeho práva nedošlo. V porovnaní so spoločenským zriadením pred rokom 1989 sa podstatne **zmenila majetková a sociálna štruktúra obyvateľstva**. Majetok a iné majetkové práva patriace opatrovancom sa po roku 1989 stali náročnejšie na správu a taktiež vyžadujú vyššiu mieru kvalifikácie opatrovníkov (napríklad správa práv plynúc z práva duševného vlastníctva, investičných fondov, poistenia, sporenia a podobne). V časti procesných aspektov rozhodovania v tzv. opatrovníckom konaní tu od 1. 6. 2017 došlo k podstatnej zmene prijatím zákona č. 161/2015 Z. z. (Civilný mimosporový poriadok). Civilný mimosporový poriadok upravuje konanie o spôsobilosti na právne úkony **v 21 ustanoveniach (§ 231 až 251)**. Procesné právo samotné však **nemôže dostatočne saturovať potrebu** jasných a podrobnejších pravidiel hmotného práva. Len hmotnoprávne pravidlá môžu spravodlivo nastaviť právne vzťahy medzi opatrovníkom a opatrovancom. Legislatívna zmena bola pozitívne hodnotená v **Správe o činnosti komisára pre osoby so zdravotným postihnutím za rok 2016** ako „prvý krok smerovania vnútroštátnej legislatívy Slovenskej republiky k medzinárodným normám v oblasti ľudských práv chrániacich osoby so zdravotným postihnutím“.

¹ https://www.youtube.com/watch?v=Jv_ITCQD8lc

Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím v SR vykonal prieskum k 30. 6. 2016, kde zisťoval počet fyzických osôb pozbavených spôsobilosti na právne úkony a počet fyzických osôb obmedzených spôsobilosti na právne úkony. Prieskum ukázal, že v SR k danému dátumu bolo **16 816** fyzických osôb pozbavených spôsobilosti na právne úkony a 1 100 fyzických osôb obmedzených spôsobilosti na právne úkony. Z výsledku prieskumu sa otvára otázka, či to nie je znak nadužívania inštitútu pozbavenia spôsobilosti na právne úkony?²

Mestská časť Bratislava-Ružinov, ako verejný opatrovník, je jednou zo 17 mestských častí hlavného mesta SR Bratislavy. Hlavné mesto SR Bratislava a mestské časti majú svoje kompetencie v sociálnej oblasti rozdelené štatútom. Výkon verejného opatrovníka vykonáva každá mestská časť samostatne vo svojej pôsobnosti a v rámci svojho rozpočtu. Mestské časti nedostávajú od štátu príspevok na výkon verejného opatrovníctva tak ako v ČR. Od zavedenia legislatívnej zmeny dňa 1. 6. 2017 nie je možné v SR už nikoho pozbaviť spôsobilosti na právne úkony, iba obmedziť.

Mestská časť v rámci svojej pôsobnosti vykonáva funkciu:

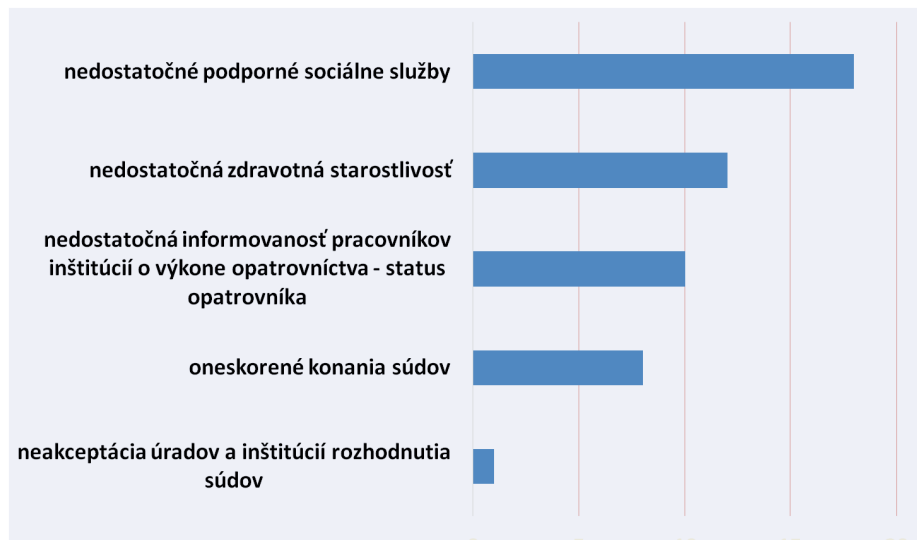
- procesný opatrovník v konaní o obmedzení spôsobilosti fyzickej osoby,
- opatrovník ustanovený súdom,
- poskytuje súčinnosť súdu 2x ročne pri kontrole výkonu opatrovníctva u fyzických osôb na území Ružinova.

V súčasnosti žije v Ružinove 42 občanov pozbavených spôsobilosti na právne úkony a 37 občanov obmedzených na právne úkony. Tzn. celkovo 79 občanov. O týchto občanov sa starajú ich blízki príbuzní. Naším jesenným prieskumom v roku 2017 sme kládli opatrovníkom otázky monitorujúce ich problémy pri výkone opatrovníctva.

Ktoré oblasti vo výkone opatrovníctva vnímate ako najviac problémové?

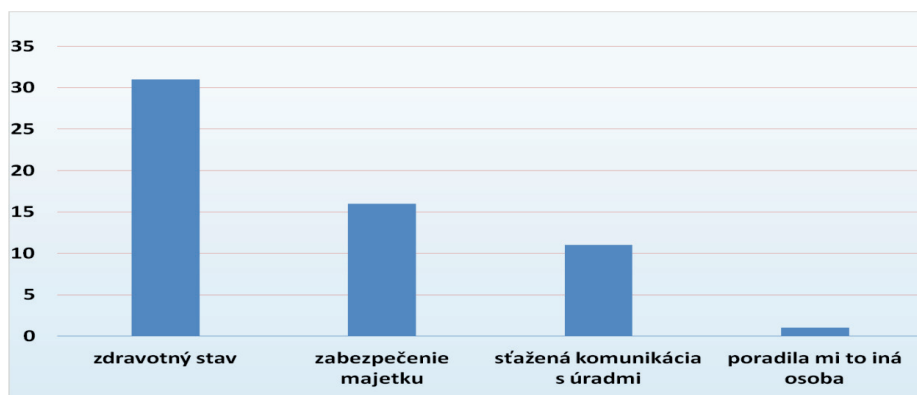
² <http://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/Zverejnovanie/Spravy-o-cinnosti>

Aké boli hlavné dôvody podania návrhu na pozbavenie, alebo obmedzenie

spôsobilosti na právne úkony vašej blízkej osoby?

Náš prieskum potvrdil zdravotnícke štatistiky poukazujúce na zvyšujúci sa počet ľudí s duševnou poruchou. Je to jeden z najčastejších dôvodov blízkych osôb na podanie ži-

adosti o obmedzenie spôsobilosti na právnej úkony danej fyzickej osoby. Na Slovensku bolo v roku 2014 evidovaných približne 400 000 ľudí s duševnou poruchou. Medziročne vzrástol počet nových pacientov s diagnózou zistenou prvýkrát v živote o 136,7 na 10 000 osôb, čo predstavuje viac ako 74 000 pacientov. Pre porovnanie v roku 2000 to bolo cca 66 500 pacientov. Najčastejšie išlo o ľudí v produktívnom veku od 18 do

65 rokov. V roku 2014 bolo hospitalizovaných v psychiatrických ústavných zariadeniach celkom 35 854 pacientov. Duševné poruchy a poruchy správania boli dôvodom priznania invalidného dôchodku v jednotlivých rokoch nasledovne: 644 (rok 2005), 1 648 (rok 2006), 1 836 (rok 2007), 1 894 (rok 2008), 1 949 (rok 2009), 3 350 (rok 2009).

V rámci civilného mimosporového poriadku je presne stanovené, kto môže podať návrh na začatie konania vo veci obmedzenia spôsobilosti na právne úkony a to:

- blízka osoba,
- poskytovateľ zdravotnej starostlivosti,
- poskytovateľ sociálnych služieb alebo,
- ten, kto má na veci právny záujem.

Žiaľ v praxi sa stretávame s nízkou angažovanosťou blízkych osôb ako aj poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, keď odmietajú byť súčasťou konaní o obmedzenie spôsobilosti. Chcú, aby tieto záležitosti za nich vybavil niekto iný, čím zväčšujú tlak na sociálne odbo-ry, aby vec doriešila obec. Vtedy často sociálni pracovníci prvý krát získajú informáciu o takejto postihnutej osobe. Tzn. že ide o podnety z externého prostredia, kedy sa sociálni pracovníci prvý krát stretávajú s občanom v nepriaznivej až krízovej sociálnej situácii a to v čase, kedy ešte vôbec nie ja zahájené konanie vo veci obmedzenia spôsobilosti.

Typy podnetov:

- exitus opatrujúcej osoby,
- osoba v kríze nezachytená v sociálnej sieti už ako poberateľ invalidného dôchodku,
- podnet z okolia/susedia, nemocnica, streetwork,
- nemá žiadnych príbuzných,
- nevníma zmenu svojho zdravotného stavu.

Spoločné znaky občanov v nepriaznivej sociálnej situácii	Riziká budúceho opatrovníka
Psychiatrická diagnóza	Slabá podpora ambulantných psychiatrov.
Zánik jedinej vzťahovej väzby v rodine	Nedôvera občana - sťažená komunikácia s nimi.
Exekúcie	Ohrozenie základných život. potrieb pre neschopnosť pracovať.
Strata bývania	Nedostatok voľných kapacít v zariadení soc. služieb.
Slobodná vôľa občana	Nedostatok podporných služieb pre zachovanie nezávislosti občana.
Dlhá doba do vytýčenia 1. pojednávania	Zhoršovanie nepriaznivej soc. situácie FO – sťažená pomoc obce.

Podľa závažnosti situácie odbor sociálnych vecí podáva písomnú informáciu príslušnému súdu, že na jeho území sa nachádza takáto osoba. V prípade neustále zhoršujúcej sa sociálnej situácie dotknutého občana, odbor sociálnych vecí opakovane informuje okresný súd o zmene situácie a apeluje na neho, aby urýchlil vytýčenie prvého pojednávania vo veci obmedzenia spôsobilosti na právne úkony dotknutej osoby.

Už v priebehu konania súd poučí dotknutú osobu o jej právach, kde si môže v súdnom konaní zvoliť dôverníka. S dôverníkom sa môže na súde cítiť bezpečne. Dôverník môže byť ktokoľvek, komu dotknutá osoba dôveruje. Dôverník je iná osoba ako opatrovník pre konanie. Žiaľ máme skúsenosť, kedy dôverník môže byť práve naopak rizikom pre dotknutú osobu a navádzať ju na veci v rozpore s jej zákonom chránenými záujmami.

Kazuistiky

Peter, 45 rokov, mentálna retardácia, poberateľ invalidného dôchodku

- v roku 2015 smrť opatrovujúcich osôb matky a brata, byt bol v osobnom vlastníctve,
- kontakt odboru sociálnych vecí - podnet susedov na Petrove silné sebazanedbávanie,
- Peter ako klient v odpore a agresivite, sťažaná komunikácia,
- v roku 2015 obec podala návrh súdu na obmedzenie Petrovej spôsobilosti,
- nové zistenia: exekúcie ako dôsledok zneužívania Petra zo strany brata; záujem obce o zastavenie exekúcií - **avšak na mŕtvého brata nie je možné podať trestné oznámenie za zneužitie Petra,**
- v roku 2017 strata bytu dražbou = intervencia obce na ochranu jeho majetku a práv v zastúpení Centrom právnej pomoci /CPP/,
- **Peter zrušil zmluvu s CPP** - odporúčanie dôverníka - **bola to jeho slobodná vôľa?**
- dôverník pred súdom - osoba, ktorá **vydražila byt**, dávala mu peniaze z dražby na žitie, nabádala Petra na konanie v jeho neprospech = **slobodná vôľa, bezmocnosť obce,**
- dôverník s Petrom uzavrel nepomenovanú zmluvu na správu Petrovho majetku, čo bol výťažok z dražby bytu. Petrovi údajne dával každé 2 týždne viac ako 2000 eur na živobytie,
- v roku 2017 obec ustanovená opatrovníkom - dôverník do tej doby odovzdal celý výťažok z dražby Petrovi proti podpisu. Vedomosť obce bola, že Peter nevie poriadne čítať a písať. Dôverník ukončil kontakt s Petrom,
- v roku 2018 Peter bez peňazí z dražby, bez dôverníka, bez rodinných vzťahov, s exekúciami,
- Petrová vôľa žiť v zariadení podporovaného bývania so psom, jeho jedinou citovou väzbou.

Zmluvy o poskytovaní sociálnej služby iba na dobu určitú tzn. jeden rok, čo môže byť v budúcnosti riziko nepredĺženia zmluvy. Aká bude **vymožiteľnosť verejného opatrovníka pri nedostatku voľných kapacít v zariadeniach sociálnych služieb?**

Prax nám ukazuje, že právne predpisy, prax a postupy vzťahujúce sa k právnej podpore a ochrane dospelých osôb s mentálnym postihnutím by mali byť založené na **rešpek-**

tovaní dôstojnosti každej ľudskej bytosti, jej ľudských práv a základných slobôd. Ochranné opatrenia určené na ochranu osobných a ekonomických záujmov ľudí s mentálnym postihnutím by mali byť **dostatočne pružné**. Mali by umožňovať reagovať pružne na rôzne situácie a stupne spôsobilosti na právne úkony. Je potrebné reagovať na rozdielne úrovne schopností osôb s mentálnym postihnutím a na to, že tieto schopnosti sa môžu meniť. Posúdenie spôsobilosti na právne úkony nesmie závisieť len od lekárskej diagnózy potvrdzujúcej mentálne postihnutie, ale malo by sa odvíjať od konkrétnych sociálnych schopností každého jednotlivca a jeho stupňa spoločenskej integrácie. V právnych postupoch by mali byť zakotvené zodpovedajúce záruky na ochranu ľudských práv postihnutých osôb, ktoré by zabránili možnému zneužívaniu.

Karol, 50 rokov, mentálna retardácia, bipolárna porucha osobnosti:

- drogový závislý, poberateľ invalidného dôchodku,
- v roku 2012 obec ustanovená opatrovníkom,
- v roku 2013 slobodná vôľa - nízkoprahové služby, neskôr **zariadenia podporovaného bývania (ZPB)**,
- v roku 2013 požiadal súd o návrat spôsobilosti,
- v roku 2013 **bez vedomia opatrovníka cesta do iného štátu/ČR** z dôvodu konfliktov, **návrat do SR na náklady verejného opatrovníka**,
- v rokoch 2013 – 2015 jeho rešpektovaná slobodná vôľa = žil v 2 rôznych domovoch sociálnych služieb, avšak opäť konflikty a nespokojnosť,
- v roku 2015 bez vedomia opatrovníka opäť vycestoval mimo SR do azylového zariadení v Zlíně (ČR),
- Odmietal návrat do SR, nevyhnutná spolupráca so sociálnymi pracovníkmi v ČR,
- nutný dohľadom českého psychiatra v Zlíně,
- verejný opatrovník nie je povinný ho sprevádzať – ak sa mu niečo stane, **verejný opatrovník nenesie zodpovednosť**,
- ak však verejný opatrovník dlhšie nevie, kde sa zdržiava pan Karol, nevyhnutné ohlásenie na políciu - **verejný opatrovník nesie plnú zodpovednosť**,
- **otázka: ako zabezpečiť výkon opatrovníctva na území iného štátu?**
- pan Karol súhlasil s návratom do SR opäť na náklady verejného opatrovníka,
- **po návrate jeho vôľa - nocľahareň a nízkoprahové denné centrá**
- v roku 2015 súd zamietol žiadosť o návrat spôsobilosti - Karolove veľké sklamanie,
- v rokoch 2015 - 2016 nové exekúcie ako dôsledok nebankových pôžičiek v minulosti,
- v rokoch 2016 - 2018 jeho vôľa žiť v ZPB, prestal žobrať, pracuje.

Obe tieto kauzistiky poukazujú na mnohé prekážky verejného opatrovníka, s ktorými sa stretáva pri zabezpečení prání opatrovanca v súvislosti s jeho podporovaným rozhodovaním.

Sú aj príkladom rizík výkonu verejného opatrovníctva a to:

- Kombinácia odborných kompetencií z oblasti práva a z oblasti sociálnej práce.
- Nedostupnosť organizovaného a zacieleného kontinuálneho vzdelávania opatrovníkov.
- Absencia metodologickej podpory zo strany jednotného metodického orgánu.

- Nie bežné právne úkony = nie sú jednotné pravidlá = zníženie miery právnej istoty opatrovníkov.

Tým, že absentujú podporné služby, častokrát vzniká frustrácia verejného opatrovníka ako aj opatrovanca, kým sa im podarí dosiahnuť ich spoločne nastavený cieľ. Jednou z ciest pre zabezpečenie plnohodnotného života občanov s obmedzenou spôsobilosťou a ich integrácie v našej spoločnosti je **multidisciplinárny prístup**.

Otázky a riešenia budúcnosti vo veci výkonu opatrovníctva

Skúsenosti z práce verejných opatrovníkov len potvrdzujú silnú potrebu multidisciplinárneho prístupu, ktorý je podpornou sieťou pre obe strany, pre opatrovanca ako aj opatrovníka. Ďalej je nutné nastavenie predovšetkým hmotnoprávných pravidiel a právnych vzťahov medzi opatrovníkom a opatrovancom. V tejto súvislosti je potrebné upraviť najmä požiadavky, ktoré štát bude klásť na samotných opatrovníkov – napr. že je schopný starať sa o nakladanie s majetkom opatrovanca, je morálne bezúhonný, bez zápisu v registri trestov. Či je vhodné, aby bola daná osoba určená za opatrovateľa všeobecne. Taktiež doriešiť otázku, či je osoba vhodná byť opatrovateľom v konkrétnom prípade, aby sa predišlo k tzv. „kolízii záujmov“.

Mgr. Henrieta Valková

vedúca odboru sociálnych vecí
MČ Bratislava-Ružinov

2. Praktická skupinová část

V odpolední praktické části se účastníci workshopu rozdělili do pracovních skupin společně pracovali na předem definovaných otázkách.

SKUPINA 1

Prezentující: Městský úřad Havlíčkův Brod
Facilitátor: Bc. Markéta Vychodilová, Mgr. Kristýna Gábová

Havlíčkův Brod je jedním z bývalých okresních měst v Kraji Vysočina, skládá se ze 14 městských částí a má přibližně 23 700 obyvatel.

Odbor sociálních věcí a školství

V rámci jednotlivých činností odboru sociálních věcí a školství řídí jeho vedoucí tři úseky. Na úseku sociálních služeb a prevence pracují čtyři sociální pracovníci, kteří vykonávají sociální práci na 2,4 úvazku a tři nové, v rámci projektu „Podpora sociální práce ve městě Havlíčkův Brod“ přijaté, sociální pracovnice. Na úseku sociálně právní ochrany dětí pracuje 11 sociálních pracovnic, na úseku školství pak tři pracovnice.

úvazky:

- 1.sociální pracovník - kumulace funkce - veřejný opatrovník 0,75 úvazku, sociální práce 0,25 úvazku
- 2.sociální pracovník - kumulace funkce - veřejný opatrovník 0,75 úvazku, sociální práce 0,25 úvazku
- 3.sociální pracovník - kumulace funkce - sociální práce 0,7 úvazku, romský poradce 0,1 úvazku, protidrogový koordinátor 0,1 úvazku, pracovník sociální prevence 0,1 úvazku
- 4.sociální pracovník - bez kumulace funkce
- 5.sociální pracovník - projektový pracovník - bez kumulace funkce
- 6.sociální pracovník - projektový pracovník - bez kumulace funkce

Veřejné opatrovnictví ve městě

Funkci veřejného opatrovníka vykonávají v Havlíčkově Brodě dva pracovníci, kteří jsou zařazeni do úseku sociálních služeb a prevence, v rámci odboru sociálních věcí a školství. Oba pracovníci mají kumulované funkce (0,75 úvazku - právní úkony, 0,25 úvazku - sociální práce). Sociální práci opatrovníci vykonávají pouze u svých opatrovanců, zbývající sociální práci a depistáž v rámci města a obce s rozšířenou působností (dále jen „ORP“) Havlíčkův Brod vykonávají ostatní sociální pracovníci úseku. V současné době se opatrovníci starají o 51 opatrovanců, z čehož je 40 v ústavní péči.

Rozdělení sociální práce a veřejného opatrovnictví - jaká je role sociální práce ve vztahu k výkonu veřejného opatrovnictví?

Výkon veřejného opatrovnictví prostřednictvím kumulovaných funkcí je ve městě realizován již několik let. Pracovníci považují tento systém za výhodný. Klienti/opatrovanci jsou z velké části lidé s duševním onemocněním, pro které je, dle názoru pracovníků, snazší komunikovat pouze s jednou osobou, v tomto případě veřejným opatrovníkem a sociálním pracovníkem v jedné osobě. Další důvody spatřují v tom, že při jednání s klienty (opatrovanci) v běžné praxi je zřejmá potřeba provázanosti právních úkonů a úkonů sociální práce.

Kazuistika

Pan A. je senior ve věku 82 let, který žil sám v bytě. Na náš odbor přišla stížnost od sousedů, ze které jsme se dozvěděli, že pan A. vylévá splašky a výkaly ze svého balkonu do trávy

před okna a vchodové dveře bytového domu. Pan A. je silně nedoslýchavý, naslouchátko nenosí, velmi špatně se s ním komunikuje, jeho okolí ho vnímá jako zmateného podivína. Po tělesné stránce je vitální. Jeho ošetřujícím lékařem, u kterého pan A. ale delší dobu nebyl, bylo zjištěno, že klient trpí pravděpodobně stařeckou demencí. Sociální pracovnice úřadu dále hovořila s psychiatrem ohledně projevů chování pana A. a pravděpodobném duševním onemocnění. Lékařem bylo sděleno, že je třeba pana A. psychiatricky vyšetřit a popř. hospitalizovat. Pan A. takové vyšetření však odmítal.

Sociální pracovnice kontaktovala dceru pana A., která žije a pracuje v Praze, ale velkou část roku pobývá v zahraničí - s otcem se vidá zřídka. Sociální pracovnice následně poskytla dceři pana A. v rámci poradenství veškeré nezbytné informace, a to i ohledně možnosti podání návrhu na omezení svéprávnosti otce. Dcera však odmítla jakkoli konat a celou situaci ponechala na sociálních pracovnících města. Po konzultaci byl proto ze strany města podán podnět na zahájení řízení o omezení svéprávnosti pana A. s návrhem na jmenování opatrovníka - města Havlíčkův Brod.

V mezidobí městský úřad kontaktovala ČSOB s tím, že pan A. si chce vybrat velký obnos peněz, dle bankovní úřednice se chová zmateně, nicméně banka je povinna mu peníze vydat. Sociální pracovnice obratem kontaktovala dceru pana A., která však opět odmítla přijet a vložit se do situace. Po několika velmi vyhrocených situacích, kdy se pan A. při jednání v budově radnice choval zmatečně až nevhodně, byla zavolána Městská policie Havlíčkův Brod a následně rychlá záchranná pomoc. Nyní je pan A. hospitalizován v Psychiatrické nemocnici v Havlíčkově Brodě. Po jeho návratu mu budou poskytovány činnosti sociální práce dle aktuální potřeby.

SKUPINA 2

Prezentující: Městský úřad Jilemnice
Facilitátor: Mgr. Klára Holanová, Věra Hausvaterová, DiS.

Jilemnice se nachází v Podkrkonoší, je spádovou obcí pro středo-západní část Krkonoš a Podkrkonoší a přirozeným centrem této oblasti. Město leží v západní části Libereckého kraje, na své východní hranici sousedí s Královéhradeckým krajem. Specifický pro tuto oblast je horský terén, kvůli němuž jsou některé části obvodu jen velmi obtížně dostupné. Správní obvod obecního úřadu obce s rozšířenou působností Jilemnice čítá 21 obcí, tedy 17 000 obyvatel na celé ORP, z toho Jilemnice k poslednímu sčítání (1. 1. 2017) měla 5 470 obyvatel.

Mezi hlavní sociální problémy patří stárnutí populace, zvyšující se počet seniorů s nízkými příjmy nebo bez příjmů, respektive osob důchodového věku bez přiznané výplaty starobního důchodu. S tímto problémem úzce souvisí přibývající počet klientů, kteří nejsou schopni uhradit sociální službu, přestože se bez ní fakticky neobejdou. K častým sociálním problémům patří rovněž zadluženost, nezaměstnanost a různé typy závislostí. Velmi často, ne-li ve většině, je nepříznivá sociální situace osob kumulovaná z více obtíží.

Výrazným specifikem Jilemnicka je rozhraní dvou krajů. Tato poloha značně komplikuje dostupnost sociálních služeb. Klientům nemůžeme nabízet služby z Vrchlabí, které je k nám nejbližší, protože se již jedná o jiný kraj, a tedy jiný zdroj financování. Tuto nepříznivou situaci v území částečně řeší individuální projekty Libereckého kraje, díky kterým jsou od roku 2017 na Jilemnicku zajištěny služby osobní asistence, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, podpora samostatného bydlení a sociální rehabilitace.

K významným pozitivům území patří skutečnost, že v ORP Jilemnice není sociálně vyloučená lokalita. Spolupráce mezi sociálními pracovníky, orgánem sociálně-právní ochrany, lékaři, poskytovateli sociálních služeb, neziskovými organizacemi, městkou a státní policií a dalšími subjekty je velmi dobrá.

Odbor sociálních věcí Městského úřadu Jilemnice

Sociální práce je v Jilemnici rozdělena mezi 3 stávající sociální pracovníky v celkovém úvazku 1. Díky projektu „Podpora sociální práce v Jilemnici“ je sociální práce posílena o 2 zaměstnance na 2 plné úvazky, a to na typových pozicích případový a terénní sociální pracovník. **Aktuálně tedy vykonává sociální práci 5 osob s celkovým úvazkem 3,0.** Tři původní sociální pracovníci mají své úvazky kumulovány s jinými agendami:

Sociální pracovnice č. 1:

0,7 sociální práce,

0,3 ostatní (0,1 veřejné opatrovnictví; 0,1 parkovací průkazy ZTP; 0,05 místní romský koordinátor; 0,05 zvláštní příjemce důchodu)

Projektová manažerka:

- 0,2 síťování sociálních služeb v rámci sociální práce,
- 0,8 ostatní (finance odboru, financování sociálních služeb, dotace EU)

Vedoucí odboru:

- 0,1 vedení sociální práce
- 0,9 ostatní (sociální pracovník pracující s cílovou skupinou dle §92 písm. b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů; komunitní plánování sociálních služeb, sociální bydlení, řízení OSPOD, řízení odboru)

Tyto pozice jsou rozděleny hrubým procentuálním odhadem.

Veřejné opatrovnictví v Jilemnicích

V Jilemnicích je pozice veřejného opatrovníka přiřazena v odboru sociálních věcí jednak z důvodu blízké problematiky, jednak proto, že „tomu tak vždycky bylo“. Tato pozice je řešena v rámci kumulované funkce sociálního pracovníka, který veřejné opatrovnictví vykonává na 0,1 úvazku, a to na základě pověření paní starostky. Výše úvazku odpovídá počtu opatrovanců. V současné době Jilemnice vykonává veřejné opatrovnictví šesti opatrovancům, z nichž pět se nachází v ústavním zařízení, pouze jeden opatrovanec žije v přirozeném sociálním prostředí a dochází ke svému opatrovníkovi na pravidelné schůzky. Všichni opatrovaníci jsou mentálně postižení či s duševním onemocněním.

Jak již bylo uvedeno výše, Jilemnice se potýká se standardním problémem malých úřadů, a to problémem kumulovaných funkcí. Jeden člověk tak musí obsáhnout více oblastí. To klade vysoké nároky na zaměstnance jak z pohledu vzdělávání, tak z pohledu přelévání agend (řeší klienta jako sociální pracovník, další klient potřebuje parkovací průkaz a již čeká/volá opatrovanec). Zaměstnanec tak musí být schopen přepínat mezi množstvím agend.

Další problém spočívá v tom, že veřejný opatrovník není zastupitelný. To se plně projevilo od prosince 2017, kdy pracovnice, která vykonává opatrovníka na 0,1 úvazku, dlouhodobě onemocněla. Situaci jsme museli řešit okamžitě, protože jeden z opatrovanců si každé pondělí chodí pro peníze. Jedna ze sociálních pracovnic dostala úkol navíc. Toto však bylo jen krátkodobé řešení. Z dlouhodobého hlediska bylo nutné zajistit výkon opatrovnictví jako celku. Jako optimální varianta se v současné situaci jeví přijetí nového zaměstnance po dobu dlouhodobé nemoci, který bude na 0,5 úvazku zajišťovat kumulovaně veřejné opatrovnictví, parkovací průkazy pro osoby se zdravotním postižením, zvláštního příjemce důchodu a administrativu odboru. Kvalifikační požadavky v tomto případě budou ukončené středoškolské vzdělání s maturitou.

Rozdělení sociální práce a veřejného opatrovnictví – jaká je role sociální práce ve vztahu k výkonu veřejného opatrovnictví?

Opatrovanec je soudně omezen v určité oblasti svých práv z důvodu, že není schopen si je sám zajišťovat. Velmi často je ve prospěch klienta potřebné poskytovat činnosti sociální práce.

Z praxe malého úřadu v pozici opatrovníka můžeme prohlásit, že kumulace funkcí sociálního pracovníka a opatrovníka má své výhody i nevýhody. Jednoznačnou výhodou je fakt, že klient komunikuje stále s jedním člověkem, což u něj vytváří určitý pocit bezpečí, důvěry. Opatrovník/sociální pracovník má přesný přehled o financích klienta, tj. jaké jsou příjmy a výdaje a co si skutečně může dovolit. Nevýhodou je, že lze jen velmi obtížně vymezit, co dotyčný pracovník vykonává z pozice sociálního pracovníka a co z pozice opatrovníka. Při kumulaci obou pozic je nutné pracovat s rizikem, že klient má tendenci vytvářet si na opatrovníkovi závislost, případně na něj přenášet své odpovědnosti. Z tohoto pohledu je důležité udržet si profesionální odstup, tj. mít možnost případ konzultovat s kolegy a v rámci supervize.

Kazuistika

Pan P. spolupracuje s městem Jilemnice od léta 2017. Na jeho přání a výslovnou žádost bylo město usnesením okresního soudu Trutnov ustanoveno opatrovníkem, přestože se opatrovanec fakticky zdržuje v jiném městě v sousedním kraji. Pan P. je mentálně postižený, soud klienta omezil na nakládání s částkou nad 1 000 Kč a uzavírání smluv ve stejné částce. Jiné omezení svéprávnosti pan P. nemá. Zásadní problém práce opatrovníka spočívá v tom, že se opatrovanec poměrně často stěhuje, mění (trvalé) pobyty a opatrovníky. Spisová dokumentace se s ním však nestěhuje. A tak ani Jilemnice při převzetí opatrovance neměla žádné informace, vše si musela znovu zjišťovat a dohledávat. Dle našeho názoru by bylo potřeba tento systémový nedostatek vyřešit zákonnou povinností postupovat spis při změně bydliště opatrovance, aby měl nový opatrovník kompletní informace.

Spolupráce s panem P. je časově velmi náročná. Dle rozhodnutí soudu by měl veřejný opatrovník řešit pouze finance nad 1 000 Kč. Klient dochází za opatrovníkem každé pondělí, kdy si vyzvedne 1 000 Kč. Zároveň má potřebu se svým opatrovníkem řešit záležitosti svého každodenního života. Dosavadní spolupráce s panem P. ukazuje nezbytnost kontinuální sociální práce. Tu však není možné zajistit s ohledem na časté změny pobytu a opatrovníka. V praxi se ukázal velký problém při vyhledávání sociální služby pro klienta, jehož opatrovník sídlí v jiném kraji, než je jeho aktuální pobyt. Každý kraj má svou základní síť sociálních služeb, které zajišťuje občanům. Zajistit přesah služeb do jiného kraje anebo klientovi z jiného kraje je v praxi jen obtížně realizovatelné. Aktuálně řeší opatrovník s panem P. otázku bydlení. Se spolubydlícím, svým kamarádem, vybydleli až zdevastovali nájemní byt, ke kterému mají nájemní smlouvu do konce března 2018. Pronajímatel sdělil, že nájemní smlouvu již neprodlouží. Při řešení této události bylo zjištěno, že se ze strany pana P. jedná o opakovanou devastaci bytu. Opatrovník ve spolupráci se sociálním pracovníkem vyhodnotil situaci na základě dalších skutečností tak, že klient není schopen samostatného bydlení. Aby se dále nezadlužoval v důsledku nutnosti úhrady nákladů na zdemolovaný byt, je potřeba pro něj vyhledat chráněné bydlení, popřípadě bydlení s pevně nastavenou sociální službou. Pana P. je potřeba systematicky vést ke kompetenci samostatně bydlet a zajistit dohled nad pitím alkoholu ve spojitosti s užíváním léků. Zajištění bydlení a sociální služby má na starosti sociální pracovník, který komunikuje s poskytovateli sociálních služeb i mimo Liberecký kraj. Opatrovník připravil podklady v oblasti finančních možností pana P. Oba společně s klientem probrali navrhované řešení.

SKUPINA 3

Prezentující: Městský úřad Chrudim
Facilitátor: Mgr. Filipová Tereza, Bc. Zuzana Vomočilová

Chrudim má více než 23 000 obyvatel a je obcí s rozšířenou působností. Její správní obvod zahrnuje 86 obcí a svou rozlohou i počtem obyvatel je největší ORP v Pardubickém kraji.

Odbor sociálních věcí

Odbor sociálních věcí má dvě oddělení. Oddělení sociálně-právní ochrany dětí a oddělení sociální prevence a pomoci. Na odboru pracuje celkem 34 sociálních pracovníků, 1 ekonom odboru a asistent prevence kriminality. Pracovníci oddělení sociální prevence a pomoci vykonávají sociální práci svěřenou obecnímu úřadu, veřejné opatrovnictví, na oddělení pracuje sociální pracovník pracující s cílovou skupinou osob dle § 92 písm. b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, koordinátor komunitního plánování a romský poradce. Celkově má oddělení 10 pracovníků, z toho jsou 3 nově přijatí v rámci projektu „Systémová podpora sociální práce v obci Chrudim a ve správním obvodu obce s rozšířenou působností“. Funkce veřejného opatrovníka zastávají 3 pracovníci, kteří jsou zároveň sociálními pracovníky.

V rámci sociální práce se snažíme využít i jiných institutů na ochranu klienta, a předcházet tak nutnosti omezení jeho práv. Klientům nabízíme uzavření dohody o hospodaření s finančními prostředky či ustanovujeme zvláštního příjemce dávky důchodového pojištění.

Komunitní plánování sociálních služeb

Město Chrudim začalo již v roce 2005 v rámci samostatné působnosti také komunitně plánovat systém sociálních služeb. Byla schválena řídicí skupina a gestor komunitního plánování – Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu Chrudim. Rovněž byl určen odpovědný politik. V současnosti dobíhá třetí Komunitní plán sociálních služeb ve městě Chrudim pro rok 2016 - 2018. Aktuálně je do tohoto systému zapojeno 30 neziskových organizací, které sídlí nebo působí na území města. Díky této síti je riziko propadu klienta sociální sítí minimální. Koordinovaná spolupráce s neziskovými organizacemi, které poskytují služby opatrovančům (samostatné bydlení, chráněné dílny, poradenství, doprovod, zvyšování kompetencí apod.) přináší výhody jak pro opatrovníka, tak pro opatrovance. Pro opatrovníka především v možnosti více pohledů na řešení a snížení časové náročnosti, pro opatrovance spolupráce se specializovaným pracovníkem na danou potřebu. Samozřejmě existují i nevýhody, které vznikají především ze specifík každého opatrovance.

Veřejné opatrovnictví ve městě

Pracovníci oddělení se aktuálně starají o 22 opatrovančů, z nichž 5 zůstalo ve svém přirozeném sociálním prostředí, 3 užívají pobytové služby a ostatní žijí buď v domech s pečovatelskou službou či chráněných bytech. Opatrovníci se s opatrovanci setkávají dle potřeby. Zpravidla je s klienty v domácím prostředí nutný častější kontakt i něko-

likrát týdně, převážně z důvodu vydávání finančních prostředků a řešení každodenních záležitostí. Aktuálně mají veřejní opatrovníci funkce kumulované, jak bylo zmíněno výše.

Rozdělení sociální práce a veřejného opatrovnictví – jaká je role sociální práce ve vztahu k výkonu veřejného opatrovnictví?

Před několika lety jsme se pokusili o rozdělení u klientů, u kterých došlo ke změně opatrovníka, přičemž stávající opatrovník zůstal v pozici sociálního pracovníka, přechod tedy nebyl tak náročný. Opatrovanci k němu měli přirozeně důvěru a se svými problémy se na něho obraceli. Postupně si zvykali i na nového opatrovníka. Docházelo však k situacím, kdy sami opatrovanci nevěděli, za kým mají vlastně jít, a narazili jsme na komplikace při předávání informací. Bylo by správné předat opravdu každý detail, který opatrovanec sdělil, ale někdy toto pracovník nevyhodnotil úplně správně a informaci svému kolegovi (jako nedůležitou) nesdělil. Sami pracovníci neměli jasno ani v tom, co vše může zařídit sociální pracovník. Docházelo tak často k situacím, kdy se v některých záležitostech obrátil opatrovník na sociálního pracovníka, ten určitou část problému dokázal vyřešit, ale když bylo třeba podpisu opatrovníka, narazil. Nakonec jsme nechali opatrovníky vykonávat u svých opatrovanců i sociální práci, protože předchozí popsany vzorec se nám jevil jako neefektivní.

Kazuistika

Klient pan I., 63 let, rozvedený, tři dospělé děti, duševní onemocnění, podnět k omezení svéprávnosti podala bývalá manželka, snadno manipulovatelný, neschopen hospodařit s finančními prostředky, značné dluhy - insolvence, před omezením fungovala spolupráce se sociálním pracovníkem našeho oddělení. Rozsah omezení: není způsobilý nakládat s majetkem a zavazovat se k plnění nad částku 500 Kč týdně, právně jednat ve věcech uzavření manželství a v pracovněprávních záležitostech, udělovat souhlas k nikoliv běžným zdravotním úkonům.

První komplikací bylo odmítnutí zrušení účtu pana I. bez uvedení osobních dat opatrovníka. Vzhledem k omezení nemohl ani pan P. sám účet zrušit. Podali jsme písemnou žádost o zrušení účtu na centrálu banky. Dle vyjádření banky postupoval pracovník na přepážce dle neaktuálních metodik banky a v souladu s nimi požadoval osobní údaje opatrovníka. Účet byl na základě žádosti ze strany banky následně zrušen.

Dalším problémem, který jsme řešili, byly dluhy u dodavatele energií. Informace dostával nejdříve insolvenční správce, až poté opatrovník. Kvůli časové prodlevě nebylo možné uzavřít včas splátkový kalendář, čímž vzniklo riziko zrušení insolvence.

Komplikace nastaly při řešení výplaty důchodu z ČSSZ. První výplatu důchodu po omezení svéprávnosti převzal pan I. na přepážce České pošty za přítomnosti opatrovníka. Českou poštu jsme zároveň písemně informovali, že pan I. má ustanoveného opatrovníka a doložili jsme potřebné dokumenty. Česká pošta tento institut odmítla uznat a doporučila ustanovení zvláštního příjemce dávky důchodového pojištění. V následujícím měsíci nebyl důchod vyplacen panu I. ani opatrovníkovi. Pan I. zůstal bez finančních prostředků, což bylo nutné řešit dávkou pomoci v hmotné nouzi (mimořádná okamžik-

tá pomoc). Českou poštu jsme písemně upozornili na důsledky jejího jednání vůči klientovi a jeho ohrožení vážnou újmou na zdraví. Telefonicky jsme oslovili soud, který nám doporučil zajištění průkazu zmocněnce a obrátit se na právní oddělení České pošty, ta se písemně vyjádřila, že důchody vyplácí na základě smlouvy mezi Českou správou sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“) a Českou poštou a odkázala nás na jednání s ČSSZ. Po soustavné urgenci ČSSZ byl vyplacen doplatek důchodu. Díky úzké spolupráci s naším krajským úřadem došlo k předání informací o vzniklé situaci a následně k posunu dotčeným ministerstvům.

Bydlení klienta bylo vyřešeno přidělením bytu v domě s pečovatelskou službou. Komplikace nastala při využití služby zajišťující nákupy. Nastavení pravidel pečovatelské služby neumožňovalo převzít větší finanční obnos a vyúčtovat nákupy za delší časové období. Situaci jsme řešili doprovodem sociálního pracovníka a postupným nácvikem dovedností. V současné době je opatrovanec schopen zvládnout drobné nákupy sám.

V současnosti žije pan I. v domově s pečovatelskou službou, je spokojený, rodina ho navštěvuje, většina dluhů je uhrazena, jsou zajištěny veškeré opatrovancovy potřeby pečovatelskou službou v domově. Nyní pobírá příspěvek na péči I. stupně a insolvence bude ukončena v srpnu 2019.

SKUPINA 4

Prezentující: Městský úřad Kolín

Facilitátor: PhDr. Mgr. Jana Koláčková, Bc. Petr Votruba

Znaky a stručná charakteristika obecního úřadu obce s rozšířenou působností Kolín

Správní obvod obecního úřadu obce s rozšířenou působností Kolín se nachází ve Středočeském kraji, asi 60 km východně od Prahy, a to na ploše 23,47 km². Správní území zahrnuje celkem 69 obcí s 81 000 obyvateli (z tohoto počtu žije v obci Kolín 31 000 obyvatel).

Sociální situace (Strategický plán sociálního začleňování)

Celková míra nezaměstnanosti	5,6 % (3 100 osob)	17 % osob se zdravotním postižením, 33 % osob v evidenci déle než rok
Počet lidí ohrožených sociálním vyloučením	1 200 až 1 300 osob	Počet rodin: 200
Počet žádostí o dávky hmotné nouze v Kolíně	352 (v ORP – 535) žádostí	
Počet osob ohrožených dluhy, exekucemi a finanční negratností	500	
Počet osob ve věku 15 - 26 let ohrožených soc. patologickými jevy a sociálním vyloučením	250	
Počet ubytoven	32 (v obci Kolín 30)	Přibližně 1 300 míst

Sociální práce a sociální záležitosti v ORP Kolín

- a) Široká agenda odboru sociálních věcí a zdravotnictví (dále jen „OSVZ“) - veřejné opatrovnictví, výkon sociální práce dle § 92 písm. b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, projednávání přestupků v oblasti sociální (orgán sociálně právní ochrany dětí) či oblasti zdravotní (např. omamné a psychotropní látky), plánování rozvoje sociálních služeb, sociální pohrby, stanovení zvláštního příjemce dávek důchodového zabezpečení, kluby seniorů a komise pro občanské záležitosti – vítání občánků, přání k jubileím nebo jiným výročím, sociální bydlení (přidělování), městská ubytovna, vydávání a evidování označení vozidel pro osoby se zdravotním postižením, administrace žadatelů a přidělování bytů v domově s pečovatelskou službou, Městské jesle, Městská ubytovna, Městské sociální a zdravotní služby, Městské kluby seniorů, protialkoholní záchytná stanice.

Do gesce odboru spadá oddělení sociálně-právní ochrany dětí - celkem 18 zaměstnanců (21 pracovních míst v systematizaci) a oddělení sociálních věcí a zdravotnictví - celkem 15 zaměstnanců. Z toho 3,5 úvazku sociálních pracovníků, 2 sociální pracovníci projektu „Prevence ztráty bydlení“, 2 sociální pracovníci projektu „Podpora sociální práce v obci Kolín a na území obecního úřadu obce s rozšířenou působností“, 1,3 úvazku veřejní opatrovníci.

- b) Velké množství sociálních služeb – v okrese 75 služeb, v Kolíně 41 (ale chybí služby pro osoby bez přístřeší).
- c) Systém přidělování několika sociálních bytů (slabou stránkou je jejich nedostatečný počet).
- d) Velký počet ubytoven a velká imigrace osob v hmotné nouzi z celé ČR.

Podpůrná opatření		Omezení a navrácení svéprávnosti		Opatrovnictví člověka	
Splnění podmínky v předběžném prohlášení	1	Omezena	368	Jmenován opatrovník jako fyzická osoba	166
Změna (zrušení) předběžného opatření	2	Změna omezení	2	Jmenován veřejný opatrovník	141
Schválení smlouvy o nápomoci	1 schválena; 1 neschválena; 2 jiný výsledek	Vrácení	1	Odvolán opatrovník	14
Odvolání podpůrce	0	Doba omezení prodloužena	0	Schválení právního jednání za zastupovaného	73 schváleno; 2 neschváleno
Schválení zastoupení členem domácnosti	2	Jiný výsledek	10		

Přehled výkonu veřejného opatrovnictví - okres Kolín (2014 – 2016)

Vzhledem k málo využívaným alternativním opatřením k institutu omezení svéprávnosti (viz tabulka výše) je patrná potřeba systémovějšího uchopení oblasti výkonu opatrovnictví v ORP Kolín. Lze předpokládat, že vyšší využití těchto alternativ a zajištění kvalitního opatrovnictví ze strany fyzických osob povede k poklesu potřeby veřejného opatrovnictví a jeho náročnosti. Možností je vzdělávání opatrovníků (veřejných i fyzických osob) s dosahem do ORP Kolín (v současné době je realizován projekt MPSV „Život jako kaž-

dý jiný“ a projekt Diakonie Českobratrské církve evangelické „Pečuj doma“), informování o alternativách řešení problematiky svéprávnosti (např. prostřednictvím městského periodika) a spolupráce se soudy v návaznosti na přehodnocování situace osob s omezením svéprávnosti.

Veřejné opatrovnictví v Kolíně

V Kolíně je zřízena samostatná funkce veřejného opatrovníka i sociálního pracovníka. Veřejné opatrovnictví vykonávají 2 pracovníci (0,6 a 0,7 úvazku), vzhledem k narůstajícímu počtu klientů a zvyšujícím se nárokům kladeným na veřejného opatrovníka je žádoucí zvýšení úvazků v návaznosti na finanční prostředky poskytované ze státního rozpočtu. Počet osob s ustanovením veřejného opatrovníka je 30.

Činnosti sociálního pracovníka	Činnosti veřejného opatrovníka	Průniky a společná témata sociálního pracovníka a veřejného opatrovníka
<ul style="list-style-type: none"> -poskytování sociálního poradenství; -asistence, podpora, zprostředkování kontaktů; -vyhledávání a zajištění sociální služby, návazných aktivit, pomůček apod.; -sepsání návrhů, žádostí, odvolání atd.; -sociální šetření, depistáž, informační; apod. 	<ul style="list-style-type: none"> -výkon funkce dle: <ul style="list-style-type: none"> zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů apod. 	<ul style="list-style-type: none"> -zajištění nároků ze systému sociálního zabezpečení – např. dávky; -vyhledávání vhodné sociální služby – nastavení podpory v případě potřeby péče; -zvyšování kompetencí klienta -detenční řízení – podklady pro soud; uzavření smlouvy do pobytové sociální služby; -vyřizování stížností; apod.
<p>Sociální pracovník vykonává sociální práci za účelem prevence a řešení nepříznivé sociální situace a sociálního vyloučení bez ohledu na to, zda klient je/není omezen ve svéprávnosti. Sociální pracovník spolupracuje s veřejným opatrovníkem.</p>	<p>Veřejný opatrovník zastupuje klienta v právních jednáních dle rozhodnutí soudu, zjišťuje přání a zájem klienta, má koordinační roli – spolupracuje s dalšími profesemi (právník, účetní, sociální pracovník, technik).</p>	<p>V případě průniku činností je u jednání přítomen jak veřejný opatrovník, tak sociální pracovník.</p>

Kazuistika

Klient, svobodný muž 29 let, trvalé bydliště v Praze, skutečný pobyt na ubytovně v Kolíně, sestra a matka žijí v Kolíně, udržují jen občasný kontakt.

Klient je v invalidním důchodu – nemá nárok na výplatu, omezení svéprávnosti (z důvodu duševního onemocnění) – veřejný opatrovník v Praze, od roku 2015 v Kolíně z důvodu místa skutečného pobytu klienta, opakovaná hospitalizace v psychiatrických léčebnách (Bohnice,

Havlíčkův Brod, Praha), kdy klient sám opakovaně žádá o hospitalizaci.

Aktuálně bydlí na ubytovně (časté konflikty, má potíže v hospodaření s penězi a s poukázkami, jelikož neví, co s nimi má dělat). Pobírá dávky hmotné nouze – příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení. V současné době je na vlastní žádost hospitalizovaný v Psychiatrické klinice v Praze a čeká na vyřízení žádosti o pobyt v Psychiatrické léčebně (dále jen „PL“) v Bohnicích. Nabízejí se možné varianty do budoucna: ubytovna, pobyt v Domově pro osoby se zdravotním postižením, pobyt v chráněném bydlení.

Před ustanovením veřejného opatrovníka obce Kolín sociální pracovníci pomáhali klientovi zajistit evidenci na Úřadu práce ČR (žádost o postoupení do Kolína), vyřídili doklady (občanský průkaz a jeho opakovaná ztráta, rodný list), asistovali při jednání s Úřadem práce ČR, ubytovnami, při doprovodech, převozech do PL Bohnice.

Po stanovení veřejného opatrovníka v obci sociální pracovníci poskytovali poradenství v oblasti žádosti o příspěvek na živobytí, v oblasti návazných sociálních služeb, poskytli aktivizační příspěvek za úklid, spolupracovali s Fokusem (neúspěšně), byl přítomen veřejný opatrovník i sociální pracovník.

SKUPINA 5

Prezentující: Magistrát města Hradec Králové
Facilitátor: Mgr. Eva Capicarová, Bc. Nikola Kozová

Hradec Králové se nachází na soutoku řek Labe a Orlice. Ke konci roku 2016 mělo celkem 92 929 obyvatel.

Na oblast podpory sociálních služeb a navazujících aktivit má město ve svém rozpočtu vyčleněno celkem 35 mil. Kč. V Hradci Králové působí 33 organizací podporovaných z této rozpočtové kapitoly, které zajišťují realizaci 50 sociálních služeb, 26 navazujících projektů, 4 akreditovaných dobrovolnických programů a 2 probačních programů.

Město charakterizuje hustá síť poskytovatelů sociálních služeb (viz adresář dostupný na adrese <https://www.hradeckralove.org/file/11205/>) a dlouhodobě realizovaný proces komunitního plánování sociálních a souvisejících služeb (viz dokument dostupný na adrese <https://www.hradeckralove.org/file/9918/>).

Odbor sociálních věcí a zdravotnictví

Oddělení koncepcí a sociální péče je jedním z oddělení odboru sociálních věcí a zdravotnictví. Tvoří jej celkem 15 pracovníků, kteří zajišťují výkon státní správy i samosprávné činnosti, a vedoucí oddělení.

Od roku 2013 do roku 2015 zajišťovali agendu **sociální práce 4 sociální pracovníci a všechny funkce byly kumulované**. Každý z pracovníků vykonával ještě veřejné opatrovnictví, dále v různém poměru vykonávali agendu pohřebnictví zajišťované obcí, samosprávné činnosti při posuzování žádostí o byty zvláštního určení, vydávání opiatových receptů a objednávek, agendu zvláštního příjemce důchodu a částečně komunitní plánování sociálních služeb.

Od roku 2015 byl jejich počet navýšen na pět sociálních pracovníků a kumulované funkce prozatím zůstaly zachovány. V uvedeném období však již docházelo k **systematickému rozvoji sociální práce**. Město bylo zapojeno do projektu Krajského úřadu Královéhradeckého kraje Hradec Králové „Rozvoj dostupnosti a kvality sociálních služeb v Královéhradeckém kraji“, který trvá dodnes. Byly zavedeny pravidelné případové intervize, které sloužily zejména ke společným konzultacím u organizačně, právně a eticky složitých situací sociální práce, a fakticky byly předstupněm ke standardizaci sociální práce na oddělení.

Standardy kvality sociální práce oddělení koncepcí a sociální péče byly dokončeny v červenci 2015 a jejich dodržování je zajištěno prostřednictvím interního pokynu vedoucího odboru sociálních věcí a zdravotnictví. Zmiňovaná kumulace funkcí však stále kladla větší nároky na organizaci práce oddělení. S ohledem na dotaci MPSV určenou k výkonu sociální práce bylo nutné také pravidelně monitorovat činnost jednotlivých pracovníků a zjišťovat přesný úvazek na výkon sociální práce. Po přijetí nového pracovníka

na výkon agendy veřejného opatrovnictví v roce 2015 bylo sociálních pracovníků 6.

K zajištění rozvoje sociální práce a její další profesionalizace byla v roce 2016 **ukončena kumulace funkcí** u 5 sociálních pracovníků, pouze jedna funkce zůstala kumulovaná. Při vyhodnocování rozsahu sociální práce a možností dalšího rozvoje byla rozšířena tematika sociálního bydlení.

Odbor sociálních věcí a zdravotnictví převzal do své správy **městskou ubytovnu** a její obsazování postavil na principech sociální práce. Každý z ubytovaných je prvotně klientem sociálního pracovníka a jejich společným cílem je postupná nezávislost na dávkách pomoci v hmotné nouzi, rozvoj kompetencí k samostatnému bydlení a plnění podmínek nájemního vztahu a zajištění samostatného nájemního bydlení.

Další rozvojová aktivita se týkala **bytů zvláštního určení** pro seniory a osoby se zdravotním postižením, se kterými disponuje odbor sociálních věcí a zdravotnictví. Jedná se o přibližně 730 bytů, z toho 130 bezbariérových. Opět je každý žadatel klientem sociálního pracovníka a žádosti jsou posuzovány v kontextu existence nepříznivé sociální situace. Tyto změny zároveň přinesly potřebu rozšířit tým sociálních pracovníků oddělení, což se podařilo právě prostřednictvím projektu „**Systémová podpora sociální práce v obcích**“ za podpory **Evropského sociálního fondu a MPSV**.

V roce 2017 byl tak počet sociálních pracovníků navýšen o 2. Současný stav je tedy 9 sociálních pracovníků (včetně vedoucího oddělení), kteří zajišťují činnosti v rozsahu 7,5 pracovního úvazku, a 1 terénní pracovníce, která vykonává své činnosti pod vedením sociálních pracovníků.

V rámci oddělení je dále systémově nastavena spolupráce sociálních pracovníků s pracovníky, kteří zajišťují oblast **komunitního plánování sociálních služeb** a doporučují k podpoře projekty zaměřené na realizaci registrovaných sociálních služeb a navazujících aktivit.

Sociální pracovníci mají možnost vstupovat se svými poznatky, potřebami a doporučeními do systému komunitního plánování v případech, kdy ze sociální práce vyplývá potřeba např. vzniku nové služby, navýšení kapacit stávajících služeb apod.

Veřejné opatrovnictví ve městě

Od roku 2013 do roku 2015 byla oblast veřejného opatrovnictví zajišťována **sociálními pracovníky v rámci kumulací jejich funkcí**. Jak již bylo uvedeno, organizačními změnami se podařilo veřejné opatrovnictví osamostatnit jako zvláštní specializovanou agendu, rozšířit o dalšího pracovníka a oddělit od výkonu sociální práce. Počet opatrovanců měl do roku 2018 stoupající tendenci, v roce 2013 to bylo 22 osob, v roce 2017 již 33 osob, a v roce 2018 přibýly další 4 osoby v opatrovnictví, aktuálně se tedy jedná o 37 opatrovanců.

Pokud vyhodnotíme obtížnost výkonu veřejného opatrovnictví s ohledem na rozsah zajišťovaných oblastí nebo úkonů, je možné konstatovat, že u 9 z nich je zajišťováno nepatrné množství úkonů (nejmenší rozsah je např. u osoby, která není způsobilá pouze nakládat se svým nemovitým majetkem). U dalších 15 opatrovanců se jedná o rozsáhlý výčet úkonů, přičemž nejnáročnější je např. situace opatrovance, který není způsobilý nakládat s částkou vyšší než 50 Kč, nesmí podepisovat žádné smlouvy, rozhodovat o zdravotních úkonech atd. Situace ostatních opatrovanců jsou středně náročné v různém rozsahu. Z celkového počtu žije 13 opatrovanců v bytových zařízeních sociálních služeb.

Dále je nutné uvést, že na velice dobré úrovni je **spolupráce s místně příslušným soudem** a výroky o rozsahu omezení jsou srozumitelné a bez pochyb prakticky aplikovatelné.

Rozdělení sociální práce a veřejného opatrovnictví – jaká je role sociální práce ve vztahu k výkonu veřejného opatrovnictví?

Obě zmiňované agendy mají dle našeho názoru jednu společnou zásadní rovnu, a tou je **nepříznivý zdravotní stav klienta**, resp. opatrovance. Výkon sociální práce realizovaný obecními úřady je zaměřený na řešení nepříznivé sociální situace, přičemž její definici zmiňuje § 3 písm. b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, kde je uvedeno (kromě jiného), že nepříznivou sociální situací se rozumí oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením. Opatrovnictví je podloženo zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, kde je uvedeno, že omezit svéprávnost člověka v právním jednání lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma z důvodu duševní poruchy, která není jen přechodná.

Výkon sociální práce je realizován kromě mnoha jiných situací také ve prospěch osob s duševním onemocněním. Řešení jejich situace je ale podmíněno dobrovolnou spoluprací se sociálním pracovníkem, který má k dispozici metody a techniky sociální práce, informace o síti sociálních služeb apod.

Opatrovnictví duševně nemocného člověka je opatřením, které navazuje na soudní přezkoumání jeho zdravotního stavu a stanovuje oblasti, ve kterých nemá opatrovanec způsobilost samostatně právně jednat. Opatrovník má tedy možnost a také povinnost zajišťovat stanovené právní úkony, činit je za opatrovance.

Z praxe je zřejmé, že **veřejný opatrovník** v některých případech skutečně zajišťuje kromě činností uvedených v rozhodnutí soudu také v malém rozsahu i činnosti sociální práce (pokud splňuje předpoklady pro výkon této profese v souladu s § 110 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o situace, kdy je např. s ohledem na zdravotní postižení opatrovance vhodnější, aby se o jeho záležitosti staral jen jeden pracovník (mentální postižení, autismus apod.), nebo se jedná o jednoduchou podporu, která je přímo svázána s právním úkonem opatrovníka.

Sociální pracovník pak zajišťuje činnosti týkající se pomoci a podpory při řešení složitějších nepříznivých sociálních situací, které vyžadují použití odpovídajících metod sociální práce, např. shromažďování podkladů pro řešení dluhů z minulosti, prověřování možností bydlení, hledání zaměstnání, podávání trestního oznámení, organizování případových konferencí apod.

Největší objem sociální práce ve vztahu k výkonu opatrovnictví se odehrává zpravidla v době jmenování veřejného opatrovníka, kdy opatrovanec má stále nevyřešenou svoji minulost, často rizikovou, komplikovanou, právně složitou. Sociální pracovník s veřejným opatrovníkem zpracují analýzu situace opatrovance a postupně jej stabilizují. Po tomto období stabilizace zpravidla dále probíhá samostatný výkon opatrovnictví, do kterého sociální pracovníci vstupují opětovně v případě potřeby při vzniku nepříznivé sociální situace opatrovance, ke které může dojít například kvůli zhoršujícímu se zdravotnímu stavu, snížení jeho schopností v různých oblastech apod. Koordinace obou činností je na odpovědnosti vedoucího pracovníka.

Kazuistika

Případová studie se týká **osoby v opatrovnictví, paní ve věku 83 let, s původní psychiatrickou diagnózou**, jejíž stav se postupně s věkem zhoršoval. Dvě organizace jí poskytovaly podporu formou pečovatelských služeb a sociální rehabilitace, pro zajištění volnočasových aktivit docházel do domácnosti dobrovolník. V rodině byl ještě její syn, který částečně zajišťoval některé potřeby. Zhoršení její sociální a zdravotní situace se projevilo zejména nedostatečnou výživou, která nešla zlepšit a zajistit ani větším rozsahem činnosti pečovatelských služeb, ani cestou sociální rehabilitace, ani ze strany péče rodiny. Do řešení byli zapojeni sociální pracovníci. Projednali s poskytovateli uvedených služeb možnosti navýšení podpory, konzultovali s obvodním a odborným lékařem situaci, průběžně a často mapovali situaci v rodině. Uvažovali o nutnosti zajištění pobytové sociální služby a v tomto smyslu navázali spolupráci s poskytovatelem domova se zvláštním režimem. Opatrovankyně však negovala možnost pobytové sociální služby, chtěla zůstat ve svém bydlišti. Při opakovaných sociálních šetřeních však svůj názor různě měnila, bylo zřejmé, že se již ve své situaci neorientuje, není schopna ji vyhodnotit. Zároveň existovala obava, že dostatečně nepřijímá potravu a tekutiny. Ve věci byla sociálními pracovníky svolána případová konference, které se zúčastnili zástupci uvedených sociálních služeb, opatrovankyně a odborná lékařka. Z případové konference nebyl přijat jednoznačný závěr, zda dále navyšovat podporu v místě bydliště, nebo zvolit pobytovou sociální službu, přičemž opatrovankyně nebyla schopna naprosto nezpochybnitelně, srozumitelně a vážně formulovat svoje stanovisko. V dalším krátkém období se opatrovankyně společně se sociálními pracovníky zaměřila na zdravotní stav opatrovankyně, zejména s ohledem na možnou nedostatečnou výživu. Po zdravotní prohlídce, kdy byla tato obava potvrzena, bylo opatrovníci rozhodnuto o uzavření smlouvy s poskytovatelem pobytové sociální služby, kam byla opatrovankyně neprodleně přijata. V současné době je její zdravotní stav stabilizován a opatrovankyně vyjadřuje v pobytové sociální službě spokojenost.

VÝSTUPY Z PRACOVNÍCH SKUPIN

Diskuse k tématu byla velmi bohatá a přinesla několik rozdílných náhledů na problematiku vycházející mnohdy ze zažité praxe obecních úřadů, ale také z místních podmínek pro výkon činností sociální práce i činností veřejného opatrovnictví.

Z vyjádření účastníků vyplynulo, že mnohé obecní úřady funkce sociálního pracovníka a veřejného opatrovníka kumulují. Často se jedná o výše uvedenou zažitou praxi, kterou také někteří sociální pracovníci přijímají, protože opatrovanci velmi často potřebují podporu a pomoc sociálního pracovníka, ale uvedeny byly také argumenty spočívající v kontaktu klienta s jednou osobou, a to zejména u klientů duševně nemocných nebo mentálně postižených (přestože opatrovanec nemusí potřebovat dlouhodobou/kontinuální sociální práci). Určitou jistotu přenosu informací mezi veřejným opatrovníkem a sociálním pracovníkem a okamžitou dostupnost podpory sociálního pracovníka při jednání veřejného opatrovníka s klientem část účastníků spatřovala ve společné kanceláři těchto pracovníků.

Z pracovních skupin také vyplynulo, že ke kumulaci funkcí sociálního pracovníka a veřejného opatrovníka dochází častěji v obecních úřadech s nižším personálním zajištěním sociálního odboru. Někteří účastníci také uváděli obavu, že při současné situaci na trhu práce, pokud by nedocházelo ke kumulaci veřejného opatrovnictví s výkonem činností sociální práce, by na výkon veřejného opatrovnictví, který je zařazen v 9. platové třídě, nesehnali dostatek zaměstnanců. Kumulací s výkonem sociální práce tak dochází k umělému navýšení platové třídy, ale také ke snížení potenciálu sociálního pracovníka, když vykonává činnosti, které nejsou činnostmi sociálního pracovníka.

Část účastníků však naopak uváděla, že je vhodné a žádoucí udržet výkon činností sociální práce samostatně, stejně jako veřejné opatrovnictví, a věnovat pozornost specifickým potřebám veřejných opatrovníků zaměřeným zejména na právo a ekonomiku. Sociální pracovník je totiž zodpovědný za aplikaci metod a technik sociální práce, zatímco veřejný opatrovník nese odpovědnost za svá ekonomická rozhodnutí a právní jednání v zájmu opatrovance.

Naprostá většina účastníků se shodla na tom, že v případě potřeby je při řešení nepříznivé sociální situace nezbytná spolupráce obou odborností, pro kterou by měly mít obecní úřady nastaveny interní mechanismy.

Zmíněna byla také nejednotnost podmínek pro výkon veřejného opatrovnictví realizovaného zejména obecními úřady I. typu, kdy na veřejné opatrovníky, kterými jsou mnohdy starosta nebo účetní obce, nejsou kladeny stejné nároky, konkrétně například zkouška odborné způsobilosti.

Z obecného hlediska lze konstatovat, že se účastníci shodli na tom, že nedostatečná metodická podpora veřejného opatrovnictví způsobuje v rámci ČR nejednotnost postupu, stejně jako jeho nedostatečné legislativní ukotvení. V případě potřeby metodické podpory ze strany obecních úřadů situaci nepřispívá ani dosud nedořešená otázka kompetence vůči veřejnému opatrovnictví, respektive přijetí novely kompetenčního zákona.

3. Závěrečné shrnutí workshopu

Jedním z cílů a aktivit projektu MPSV s názvem „Systémová podpora sociální práce v obcích“, v rámci kterého je vydávána publikace Zpravodaj sociální práce a jsou realizovány odborné workshopy, je zvyšování odborných kompetencí sociálních pracovníků a metodická podpora praxe výkonu sociální práce realizovaného obecními úřady.

Vzhledem k tomu, že poptávka metodické podpory v oblasti veřejného opatrovnictví byla vysoká a současně bylo nezbytné, aby Ministerstvo práce a sociálních věcí začalo komunikovat v této záležitosti se sociálními pracovníky a sdělovat jim své stanovisko, vysvětlovat postoj a argumenty a zároveň si vyslechlo argumenty a informace z praxe sociálních pracovníků. Proto byl uspořádán workshop, který se zaměřil na vymezení role sociální práce realizované na obecních úřadech ve prospěch osob s omezením svéprávnosti. O téma byl vysoký zájem, kapacita workshopu byla naplněna téměř okamžitě.

Z výstupů pracovních skupin vyplynulo, že některé úřady, zejména s ohledem na organizační strukturu úřadu a počet pracovníků příslušných odborů, pozice sociálního pracovníka kumulují s pozicí veřejného opatrovníka (a nejenom s ní) a některé úřady tuto variantu nepreferují. Mimo personálního zajištění příslušných agend spočívají některé argumenty ze strany obecních úřadů, respektive jejich sociálních pracovníků v tom, že při oddělení obou funkcí se v některých situacích zabývají jednou záležitostí dva pracovníci, někde na sebe tuto funkci sociální pracovníci přebírají „automaticky“ (nebo jim je automaticky předána), protože ve výkonu veřejného opatrovnictví je spatřována podpora osoby hendikepované, a tuto podporu by „automaticky/historicky“ měli přebírat sociální pracovníci, byť se tato podpora nedotýká pouze výkonu činností sociální práce, ale mnoha dalších činností. Někde se kumulace využívá k zařazení veřejného opatrovníka do vyšší platové třídy (veřejný opatrovník je zařazen do 9. platové třídy, zatímco sociální pracovník do 11. platové třídy). V některých situacích je k této volbě přistoupeno s ohledem na klienta a možná bychom nalezi ještě další důvody zde neuvedené.

Je však důležité si uvědomit, že ač ve prospěch opatrovance bývají poskytovány činnosti sociální práce, potřeby opatrovanců spočívají také v dalších oblastech, které sociální pracovník neřeší a jeho vytížením těmito dalšími záležitostmi může docházet k nevyužití potenciálu sociálního pracovníka, a může tak být snižována dostupnost sociální práce v území obecního úřadu, a to i s ohledem na to, že na trhu práce je momentálně nedostatek sociálních pracovníků, kteří by plně pokryli potřebu výkonu sociální práce. MPSV za účelem podpory dostupnosti výkonu sociální práce a zvyšování její kvality poskytuje obcím a krajským úřadům dotaci na výkon sociální práce (mimo sociálně-právní ochranu dětí), ale při kumulaci funkcí může docházet naopak ke snižování dostupnosti a kvality výkonu sociální práce.

Spolupráce sociálního pracovníka a veřejného opatrovníka ve prospěch klientů/opatrovanců je nezpochybnitelná, ale obě agendy by měly být odděleny. Shodnou filosofii zastává také Ministerstvo vnitra, když v materiálu s názvem „Základní informace pro obce jako veřejné opatrovníky“, vydaném v roce 2016, uvádí, že *„sociální práce je sice multioborovou disciplínou a přistupuje ke klientovi v kontextu jeho sociálního prostředí, jeho minulosti, od které se odvíjí současnost, a na které je možné stavět budoucnost, ale přesto je potřeba sociální práci a opatrovnictví odlišovat.“*

Mgr. Andrea Faltysová, DiS., MBA

vedoucí oddělení koncepce sociální práce a vzdělávání Ministerstva práce a sociálních věcí

Pracovní pozice	Jméno	Telefon	E-mail
Odborný koordinátor projektu	Bc. Petr Votruba	+420 778 475 266 +420 221 922 642	petr.votruba@mpsv.cz
Odborná referentka	Lucie Nevoralová, DiS.	+420 778 730 509	lucie.nevoralova@mpsv.cz
Odborná referentka	Mgr. Michaela Holcmannová	+420 776 291 178 +420 221 922 652	michaela.holcmannova@mpsv.cz
Odborná referentka	Věra Hausvaterová, DiS.	+420 221 923 993 +420 778 427 863	vera.hausvaterova@mpsv.cz
Finanční manažerka	Ing. Bronislava Lobodášová	+420 950 193 245 +420 777 469 991	bronislava.lobodasova@mpsv.cz
Projektová manažerka	PhDr. Eva Síkorová	+420 221 922 105 +420 602 127 394	eva.sikorova@mpsv.cz
Oblastní kancelář Hradec Králové (<i>Habrmanova 154/18, Hradec Králové</i>)			
Metodik	Mgr. Eva Capicarová	+420 778 530 671	eva.capicarova@mpsv.cz
Metodik	Mgr. Nikola Kozová	+420 778 716 520	Nikola.kozova@mpsv.cz
Oblastní kancelář Olomouc (<i>adresa: Jeremenkova 17, Olomouc</i>)			
Metodik	Bc. Markéta Vychodilová	+420 778 716 593	marketa.vychodilova@mpsv.cz
Metodik	Mgr. Kristýna Gábová	+420 778 455 783	Kristyna.gabova@mpsv.cz
Oblastní kancelář Praha (<i>adresa: Podskalská 19, Praha 2</i>)			
Metodik	Mgr. Tereza Filipová	+420 770 116 517 +420 221 922 686	tereza.filipova@mpsv.cz
Metodik	Tereza Hlaváčková, DiS.	+420 770 116 516 +420 221 922 666	tereza.hlavackova@mpsv.cz

Zpravodaj sociální práce

Projekt Systémová podpora sociální práce v obcích

Registrační číslo projektu: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003527

4. číslo, Praha – leden 2019

Recenzent: Mgr. Andrea Faltysová, DiS., MBA

Vydalo: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Na Poříčním právu 1/376, 128 01 Praha 2

www.mpsv.cz

ISBN: 978-80-7421-151-5

www.mpsv.cz

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

